

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2016» атты
XI Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XI Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2016»

PROCEEDINGS
of the XI International Scientific Conference
for students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION - 2016»

2016 жыл 14 сәуір
Астана

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2016»
атты XI Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XI Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2016»**

**PROCEEDINGS
of the XI International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2016»**

2016 жыл 14 сәуір

Астана

ӘӨЖ 001:37(063)

КБЖ 72:74

Ғ 96

Ғ96 «Ғылым және білім – 2016» атты студенттер мен жас ғалымдардың XI Халық. ғыл. конф. = XI Межд. науч. конф. студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2016» = The XI International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2016» . – Астана: [http://www.enu.kz/ru/nauka/ nauka-i-obrazovanie/](http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/), 2016. – б. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-764-4

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

ӘӨЖ 001:37(063)

КБЖ 72:74

ISBN 978-9965-31-764-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2016

лингвистического выражения можно лучше понять другой язык. А отсюда – другую культуру. Что позволит лучше преподавать русский язык иностранцам.

Список использованных источников:

1. Попова З. Д. Способы вербализации концептов как проблема когнитивной лингвистики // *Respectus Philologicus*. 2009. № 16 (21). С. 56—61.
2. Лихачев Д.С. Логический анализ языка. Культурные концепты. М., 1991. С.280-287
3. Красавский Н.А концепт “Zorn” в пословично-поговорочном фонде немецкого языка. // теоретическая и прикладная лингвистика. Выпуск 2. Язык и социальная среда. Воронеж. Изд-во ВГТУ, 2000. С.78-89
4. Онлайн этимологический словарь английского языка; <http://www.etymonline.com/index.php>
5. Национальный корпус русского языка; <http://www.ruscorpora.ru/index.html>
6. Британский Национальный Корпус; <http://www.natcorp.ox.ac.uk/>

ӘӨЖ 378.146

КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУДЫҢ КІРІКТІРІЛГЕН МОДЕЛІ – ОҚУШЫЛАРДЫҢ БІЛІМІН БАҒАЛАУДА ТИІМДІЛІГІ

Мусабаева Гульназ Манаровна

gulnaz_max@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Шетел тілдерінің теориясы мен тәжірибесі кафедрасының
магистранты, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – PhD, доцент Досжан Гүлжан Амангелдіқызы

Оқушылардың оқу жетістіктерін мектептік бағалаудың халықаралық моделдерінің тарихын қысқаша қарастыра отырып, қазіргі таңда критериалды бағалаудың маңызды екенін көруге болады. Әлемнің 8 еліндегі: Англия, АҚШ, Финляндия, Канада, Сингапур, Австралияда қолданылатын мектептік бағалау моделдерін талдау олардың арасындағы айырмашылықтарды, жалпы түсініктерді және жүзеге асыру жолдарын анықтауға мүмкіндік берді. Әр мемлекетте қабылданған мектептік бағалаудың анықтамасы сол елдің білім саясатына және бағалауды қалай қолдануына тәуелді: оқытуды дамыту немесе баға қою.

Сонымен, қалыптастырушы бағалау АҚШ, Жаңа Зеландия, Финляндия, Канада, Сингапурда оқу бағдарламаларын және оқушылардың оқу процесін жақсарту үшін қолданылады. Қалыптастырушы және жиынтық бағалаудың нәтижелері АҚШ, Гонконг, Австралияда шынайылықты арттыру үшін және бірыңғай критерийлер негізінде бағалаудың әділдігі үшін қолданылады.

Бірақ, әр елде мектептік бағалау негізіне жалпыға танылған көзқарастар бар:

Біріншіден, сабақ беру, оқыту және бағалау өзара байланысты және мектептік бағалау оқыту мен оқыту жұмыстарының бөлінбейтін бөлігін құрайды. Екіншіден, мектептік бағалау оқу барысында (сабақ беруде) деректерді жинау және оқушы мен мұғалім арасында оқушының сұранысына сай оқытуды және күтілетін нәтижені ескере отырып сабақ беру барысын түзету үшін кері байланысты орнатады және ол қалыптастырушы бағалау деп аталынады.

Үшіншіден, мектептік бағалаудың нәтижесінде алынған ақпарат оқушыларға баға қою және барлық мүдделі тараптарға есеп дайындау үшін қолданылады.

Төртіншіден, мектептік бағалау нәтижелері туралы ақпарат оқу бағдарламаларын және жоспарларды жетілдіру үшін пайдаланылады.

Бұл ретте, барлық елдерде мектептік критериалды бағалаудың оқушыға оқудың қай кезеңінде жеткенін және оқудағы жетістікке жетуде жеке көмек көрсету керектігін анықтайдындығы дәлелденген. [1; 5]

Кіріктірілген критериалды бағалау моделі Назарбаев Зияткерлік мектептерінде қолдану үшін Кембридж Халықаралық емтихан кеңесінің экспертерімен бірлесіп дайындалған және Қазақстан Республикасының жалпы білім беру ұйымдарында қолдануға икемді құрал болып табылады. Ол басқа елдердің мойындалған бағалау түрлерін қамтиды.

Қазақстандағы орта білім туралы ЕЭЫДҰ баяндамасында (Еуропа Экономикалық Ұнтымақтастық Дүниежүзілік Ұйымы, 2014) Зияткерлік мектептерде қолданылатын критериалды бағалау жүйесінің оң әсерлері аталып, мемлекеттегі білім беру ұйымдарына енгізілуіне ұсыныс жасалды. Бағалау білім беруде конструктивистік көзқарасқа сүйенеді. [2; 17]

Дэвис пен Херштің ойынша, оқытуға конструктивистік көзқарасы бар мұғалім оқыту мен бағалау алдымен дағдылардың дамуын бағалауға бағытталғанын түсінеді. Білім берудегі бағалау критериалды жүйеге негізделген, білім мен дағдыларды қолдануды бағалауға мүмкіндік береді және әр түрлі елдерде кеңінен қолданылады. «Критериалды бағалау» анықтамасы ең алғаш 1963 жылы Роберт Глейзермен енгізілген болатын. Бұл оқушының іс-әрекеті алдын-ала белгілі критерийлер арқылы бағаланады дегенді білдіреді.

Кіріктірілген критериалды бағалау моделі (ККБМ) оқыту, оқу және бағалаудың өзара тығыз байланысы және оқу процесін ұйымдастыруда бірізді амал-тәсілдердің қолдануы негізіне құрылған. Кіріктірілген білім беру бағдарламасындағы (бұдан әрі - КБББ) белгілі оқу мақсаттары дағдылардың даму деңгейі мен алған білімдерін бағалау үшін ККБМ-ның әр түрлі бағалау түрлерін (қалыптастырушы, ішкі, сыртқы) біріктіреді.

Кіріктірілген критериалды бағалау моделі Пиаженің конструктивистік теориясына (1967) сүйенеді, онда оқушының білгені, үйренгені және қандай дағдыларды меңгергені негізінде өз түсінігін қалыптастыратын адам ретінде қарастырылады. Оның ойынша, оқыту мен оқуды жаңа материалда біріктіріліп, оқушының түсінігі мен тәжірибесіне енгізілуі қажет. Бұл оқушыларға дағдыларын дамытуға және рефлексия арқылы негізгі ұстанымдарын болашақта қолдануға мүмкіндік береді. Әрбір білім беру бағдарламасында сыныптар бойынша пәнді меңгеруге қажетті дағдылар тұрғысынан оқу мақсаттарында күтілетін нәтижелер сипатталады. Білім беру бағдарламаларындағы басты ұстаным болып Блум таксономиясы (1956) және Әлемдік банк пен ЕЭЫДҰ-ның оқу мақсаттары қолданылады.

Оқыту мақсаттары оқушының даму деңгейін тиімді анықтау үшін түсінуге жеңіл және анық түрде қолданылуы мүмкін. ККБМ-да оқу мақсаттары маңызды, себебі олар оқушылардың оқу жетістігіне бағытталады, мұғалімдерге жоспарлауға қолдау болады, мониторинг пен сабақты жобалауға көмектеседі, оқушының даму деңгейі мен жетістігі бойынша кері байланысты қамтамасыз етіп, нақты күтілетін нәтижелерді анықтайды.

Сондықтан ККБМ оқыту мен бағалаудың бірлік принципіне негізделген;

- оқушының үлгерімі және оның дамуын қамтамасыз етуде біртұтас жолдарды қалыптастыруға бағытталған;
- оқыту мақсатын жүзеге асыру және Кіріктірілген білім беру бағдарламаларына сәйкес білім алуды және дағдыларды дамытудың дәлелдерін жинақтау қамтамасыз етілген;
- әр сынып үшін оқу бағдарламасының мазмұны негізінде бағалаудың әр түрлі тәсілдері және үлгілері енгізілген.
- ККБМ оқу бағдарламаларының мазмұнына негізделген. [3; 27]

Назарбаев Зияткерлік мектептерінде оқушылардың білім алудағы прогресі және үлгерімі туралы деректерін жинау үшін жыл бойында бағалаудың үш түрі қолданылады:

- қалыптастырушы бағалау;
- ішкі жиынтық бағалау;
- сыртқы жиынтық бағалау.

Қалыптастырушы бағалау әр тоқсан барысында өткізіліп, келесі үшін пайдаланылады:

- оқу бағдарламасының пәндері бойынша білім мен дағдыны игеру деңгейі туралы деректерді алу.
- сабақ беру мен оқыту туралы ақпаратты және қалыптастырушы бағалау негізінде мұғалімдер, оқушылар және ата-аналармен тұрақты кері байланысты көрсету.

Қалыптастырушы бағалау жыл бойы жүзеге асырылып, белгілі жетістік критерийлері оқушының оқу мақсаттарына қалай жеткендігін сипаттайды.

Пән бойынша іріктелген оқу мақсаттарына жетістік критерийлері әзірленген. Жетістік критерийлері ККБМ-ді қолданатын сыныптарда әр пән және сыныптар бойынша Бағалауға арналған әдістемелік ұсыныстарда іс-әрекеттермен бірге беріледі.

Қалыптастырушы бағалауда тоқсанға іріктелген оқу мақсаттарының саны жыл бойында өзгерістерді енгізуге мүмкіндік береді. 1 тоқсанда оқу мақсаттары көбіне білу мен түсінуге, ал соңғы тоқсандарда – алған білімдеріне байланысты басқа дағдылардың дамуына бағытталады. Оқу мақсатының жетістіктерін бағалау үлгісі мен мүмкіндігі оқу жоспарына негізделеді және олар Зияткерлік мектептері Мұғалімдерінің кәсіби қауымдастығының мұғалімдерімен анықталынады.

Оқушылардың оқыту мақсатына жетуі туралы шешім мұғалімнің кәсіби пікіріне сүйеніп, келесі екі тұжырымдамамен көрсетіледі:

- жетті (оқыту мақсатына жеткен жағдайда);
- талпынады (оқушы талпынса және оқыту мақсатына жетпесе).

Жетістік критерийлері мұғалімдерге оқушылардың оқу мақсаттарына «жетті» немесе «талпынады» шешімін шығаруға және бекітуге көмектеседі. Әрбір оқыту мақсаттарына жазылған жетістік критерийлері бағалауда дәлелдерді келтіруге үлесін тигізеді.

Қалыптастырушы бағалау бойынша мұғалімнің шешімі келесі тәсілдерге негізделінген:

- пән бойынша білімі;
- сабақ беру және бағалау тәжірибесі;
- оқу бағдарламасы және оқу жоспарынан әдістемелік нұсқаулықтарды пайдалануы;

Оқушылардың оқу жетістіктері бойынша шешім шығаруда бірдей стандартты қамтамасыз ету мақсатында модерация процесі жүргізіледі, оның көмегімен Мұғалімдердің кәсіби қауымдастығы жиналған деректермен өзара бөлісіп, стандартталған бағаға жетеді.

Назарбаев Зияткерлік мектептеріндегі әр пәндегі және сыныптағы стандартты белгілеу және анықтау үшін қалыптастырушы бағалау өткізу процесіндегі модерацияға арналған оқушылар жұмыстарының үлгісі маңызды деректер базасын құрайды. Модерацияның электронды жүйесі жасалынады, ол мектепаралық коммуникацияны қамтамасыз етеді. Ішкі жиынтық бағалау (ІЖБ) әр тоқсан аяғында, тоқсан мақсатының жетістіктерін бағалауға тестілеу немесе прогресс тапсырмалары үлгісінде өткізіледі. 5,10,11, және 12-сыныптарда, сыртқы жиынтық бағалау жүргізілетін пәндерде ішкі жиынтық бағалау алғашқы үш тоқсанда жүргізіледі, бұл сыртқы жиынтық бағалауға дайындалу мен оны жүргізуге мүмкіндік береді. ІЖБ қалыптастырушы бағалаудағы тапсырмалары оқыту мақсаттарына сәйкес келеді, бірақ балама контексте және басқа да оқыту мақсатымен байланыста қолданылады. ІЖБ тест спецификациясында балл қою, бағалау түрлері және тапсырмалар форматы берілген. Тест спецификациялары Педагогикалық өлшеулер орталығы мен Зияткерлік мектептердің мұғалімдерімен бірлесіп құрылады. ІЖБ тапсырмалары тест спецификацияларына сәйкес құрылады. ІЖБ нәтижелері әр оқушы үшін қорытынды аттестаттаудың бөлігін құрайды және тоқсан барысында оқушының прогресі туралы мұғалімге кері байланысты көрсетеді. ІЖБ жұмыстарын бағалау балл қою критерийлерінен тұратын балл қою кестесіне сәйкес жүргізіледі.

Сыртқы жиынтық бағалау 5,10,11 және 12-сыныптардан кейін оқушылардың оқу жетістіктерін сыртқы жиынтық бағалау моделіне сәйкес емтихан түрінде өткізіледі. Сыртқы жиынтық бағалау туралы нақты ақпарат Сыртқы жиынтық бағалау моделінде сипатталады.

Қорытындылай келе, критериалды бағалау қазіргі таңда оқушылардың білім, білік дағдыларын бағалауда тиімді болып келетіндігін айқындай аламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Критериалды бағалау жүйесі. Әдістемелік нұсқаулық. Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, Астана.2013ж.
2. Критериалды бағалаудың кіріктірілген моделі. Назарбаев зияткерлік мектебіне арналған әдістемелік оқу құралы, Астана. 2014ж.

3. Ж.А. Караев., Вопросы внедрения критериальной системы оценивания в практику школ Республики Казахстан.

ОБЩИЕ ПРИЗНАКИ И ОСОБЕННОСТИ ПРИСОЕДИНЕНИЯ АФФИКСА ПРИНАДЛЕЖНОСТИ В ТАТАРСКОМ И ТУРЕЦКОМ ЯЗЫКАХ

Мухитова Галлия Масгудовна

muxitowa.gali@yandex.ru

Студентка 3 курса Института филологии и межкультурных отношений им Л. Толстого
КФУ, Республика Татарстан, Казань

Научный руководитель – А. Юсупова

В последнее время, а именно период конца 19-начало 20 века, можно проследить немаловажную тенденцию усиленного исследования языков одной генеалогической семьи, это связано, прежде всего, со стремлением проследить тенденции развития языков как способа отображения мира, а так же установить генезис и развитие форм аффиксов тех или иных грамматических категорий языка.

Наша работа направлена на то, чтобы выявить сходства и различия аффикса принадлежности в татарском и турецком языках. Данная статья поднимает одну из актуальнейших проблем для современного этапа развития тюркологии и урало-алтаистики.

Цель нашей работ состояла в том, чтобы проанализировать аффиксы принадлежности, дать обзор по теме «аффиксы принадлежности турецкого языка» и «аффиксы принадлежности татарского языка», обозначить сходства и различия между данными языками.

Роль русских притяжательных местоимений в турецком языке выполняют особые аффиксы, называемые местоименными аффиксами, или чаще аффиксами принадлежности. Имя существительное, присоединившее к себе такой аффикс, обозначает как сам предмет(объект), так и его обладателя (лицо обладателя), оказываясь эквивалентным русскому определительному словосочетанию, где в роли определения выступает притяжательное местоимение.[1] Например:

El(рука) - elim(моя рука)

В татарском языке категория принадлежности представлена как «тартым». Тартым (принадлежность)-выражение принадлежности(отношения)предмета к какому-либо лицу с помощью специальных аффиксов. Категория принадлежности является особенностью татарского существительного, в отличие от русского языка. Имена существительные в зависимости от принадлежности к одному из трех лиц, участвующий в разговоре могут принять аффиксы принадлежности. В русском языке это значение передается прибавлением к словам местоимений мой, твой, его, наш, ваш, их. Одним и тем же словом можно передать и предмет и лицо, которому принадлежит предмет[2]:

Kitap (книга)- китабым (моя книга),

Кул (рука)- кулың (твоя рука)

Категория принадлежности присоединяется к именам существительным обозначая или показывая к какому лицу принадлежит данное имя:

Benimbilgisayarım-минем компьютерым (мой компьютер)

Seninmektubun-синең хатың (твое письмо)

Onunkiirkii-аның туны(его шуба)

Bizimkararımız-безнең карарыбыз (наше решение)

Sizinodanız-сезнең булмәгез (ваша комната)

Окончания –im/- in,- imiz/- iniz всегда показывают принадлежность к лицу: ко мне, к тебе, к нему, к ним, к ней. Личное окончание 3 лица множественного числа может иметь двоякое значение, если не находится в предложении: